

П. М. Музика

Філософія економічного розвитку сільських територій в контексті становлення економіки знань

У статті висвітлено сучасні тенденції інноваційного розвитку крізь призму трактування філософського аспекту прогресу. Глобалізація визначально впливає на процеси створення і дифузії інновацій та розвиток людського капіталу сільських територій, що актуально в контексті становлення економіки знань.

Ключові слова: економічний розвиток, інновації, економіка знань, технологічний уклад, сільські території.

Постановка проблеми. Потреби суспільства були і залишаються головним визначальним стимулом розвитку технологій, технологічних систем і технологічних укладів, які почали формуватися в кінці XVII ст. – на початку XVIII ст. Починаючи з кінця XVII ст., світовий техніко-економічний розвиток можна умовно розглядати як еволюційну зміну технологічних укладів (ТУ) – конгломератів поєднаних виробництв, що охоплюють замкнуті виробничі цикли єдиного технологічно-технічного рівня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню проблемних аспектів економічного розвитку національного господарства присвячено праці В.М. Гейця, В.С. Кравціва, В.В. Борщевського, Л.І. Федулової, І.З. Сторонянської, І.Р. Михасюка та ін. відомих економістів України.

Мета дослідження полягає у висвітленні тенденцій економічного розвитку України в умовах сучасних глобалізаційних процесів та окресленні можливих шляхів використання сильних сторін національного ресурсного потенціалу для їх ефективного протиставлення негативним сторонам глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Споконвіків визначальними та закономірними пріоритетами розвитку виробництва були життєві потреби людини та бажання задовольнити їх. Ієрархічність, первинність та вторинність людських потреб та бажань “нажаль чи добро” не мають меж (рис. 1).

Рис. 1. Ієрархія потреб А. Маслоу

Таким чином, інноваційні технології є продуктом і джерелом розвитку цивілізації. Кожний технологічний уклад (ТУ) має складну структуру; ядро ТУ створюють базові технології, які є основою технологічних систем усіх рівнів переробки ресурсів і пов'язані з відповідним типом невиробничого споживання, яке замикає відтворувальний контур ТУ, стимулює його ріст і одночасно є джерелом відтворення трудових ресурсів відповідної якості. Зародження нового ТУ проходить у надрах старого, і в своєму подальшому розвитку він поступово формує своє ядро. Темпи економічного росту і рівень економічної активності ТУ підвищуються у фазі формування, досягають максимуму в фазі росту, діють у фазі зрілості до вичерпання всіх можливостей подальшого вдосконалення і досягають мінімуму в фазі занепаду під впливом значного падіння прибутковості капіталовкладень у традиційні технології. Це спонукає до впровадження інновацій, здатних формувати ядро нового ТУ. Інновації, інноваційні процеси ґрунтуються на нових рішеннях у галузях технологій, техніки, організації господарювання та будь-яких інших сферах життєдіяльності людини [1].

Організація інноваційної діяльності в країнах-лідерах – формування науково-дослідних інститутів, прискорений розвиток професійної освіти і її інтернаціоналізація, формування національних і міжнародних систем охорони інтелектуальної власності. Основні економічні інститути – концентрація виробництва у великі об'єднання, розвиток акціонерних товариств, здатних концентрувати капітал з обмеженою відповідальністю. Режими економічного регулювання в країнах-лідерах – свобода торгівлі, обмеження державного регулювання, активізація

галузевих профспілок, впровадження фабричного законодавства. Третій ТУ (1880-1940 рр.) – технологічні лідери Німеччина, США, Англія, Франція, Бельгія, Швейцарія, Нідерланди. Ядро ТУ-електронне, електротехнічне та важке машинобудування, виробництво і прокат сталі, лінії електропередач, кораблебудування, неорганічна хімія. Ключовий фактор – електродвигуни, широке використання сталі. Основні переваги підвищення різноманітності та гнучкості виробництва на основі використання електродвигунів, зростання якості продукції, виробленої із сталі та інших металопродуктів, стандартизація виробництва, урбанізація. Організація інноваційної діяльності в країнах-лідерах створенні відділів науково-дослідних робіт у фірмах, використання на виробництві вчених та інженерів з університетською освітою, створенні національних інститутів та лабораторій, обов'язкова початкова освіта населення країни. Основні економічні інститути – об'єднання фірм, концентрація та інтеграція виробництва в гігантські картелі та трести, панування монополій та олігополій, концентрація фінансового капіталу в банківській системі, відокремлення управління від власності. Режими економічного регулювання в країнах-лідерах – розширення інститутів державного регулювання, державна власність на природні монополії та основні види інфраструктур. Четвертий ТУ (1940-1980 рр.) – технологічні лідери країни Європейської асоціації світової торгівлі, Канада, Австралія, Японія, Швеція, Швейцарія. Ядро ТУ-автомобілебудування, літакобудування, тракторобудування, кольорова металургія, синтетичні матеріали, органічна хімія, видобуток та переробка нафти, будівництво автошляхів. Ключовий фактор – двигуни внутрішнього згорання, енергомісткі технології, енергія, нафта. Основні переваги – масове виробництво серійної продукції з використанням конвеєрних технологій, стандартизація виробництв, розселення людей у приміських зонах. Організація інноваційної діяльності в країнах-лідерах створення спеціалізованих відділів науково-дослідних робіт у більшості фірм, участь держави в сфері науково-дослідних робіт у більшості фірм, участь держави в сфері науково-дослідних та конструкторських робіт, розвиток середньої, вищої та професійної освіти, передача технологій шляхом ліцензій та інвестицій транснаціональними корпораціями. Режими економічного регулювання в країнах-лідерах розвиток державних інститутів соціального забезпечення, державне регулювання економіки, які орієнтуються, зокрема, і на забезпечення продовольчої безпеки.

Людство постійно намагається вписатися у природні цикли біосфери, незважаючи на невідповідність своїх дій до законів і

принципів Космосу, Потенційні ресурси суспільства повинні спрямовуватися на гармонійне поєднання інтелектуальних, матеріальних, і духовних ресурсів у динамічному процесі формування та розвитку людини та її нерозривне злиття з навколишнім середовищем, що забезпечувало б гармонійний перехід в епоху єдності духовного, біологічного та технічного розвитку інформаційно-економічного простору для покращення стану як кожного виробництва, так і суспільства в цілому. Людина як частина суспільної спільноти повинна гармонійно інтегруватись та підпорядковуватись вимогам збереження цілості всесвіту, а всесвіт космічній цілості – тобто екологічної рівноваги щодо норми використання природних ресурсів. Щоб гармонізувати суспільну діяльність потрібне регулювання взаємин між діяльністю індивіда, населенням регіону, держави за принципом узгодження. Узгодженість є тією засадою, яка утверджує корисність праці внаслідок духовного порозуміння (боже натхнення) на рівні земному, космічному і у безмежності та сприяє досягненню єдиного ритму праці для загального блага.

У практичному аспекті суспільна гармонія передбачає на державному рівні відповідальність структур влади за гармонійний розподіл благ, який забезпечує підпорядкування капіталу всіх верств майнової власності загальним інтересам суспільства, а можливості зростання ефективності виробництв окремих галузей національного господарства та економіки в цілому визначаються в передусім науково-технічним прогресом, його темпами та соціально-економічними результатами. Науково-технічний прогрес підтримується постійним процесом створення нових і вдосконалення застосовуваних технологій, засобів виробництва і кінцевої продукції з використанням досягнень в усіх сферах науки.

У сучасних умовах ефективність економіки, величина валового внутрішнього продукту та прибутковість підприємств визначається значною мірою рівнем використовуваних технологій. Прогресивним технологіям повинні бути притаманні такі риси, як: малостадійність процесів, що передбачає поєднання в одному агрегаті (елемент + елемент = сегмент + сегмент = агрегат) кількох технологічних процесів, які раніше виконувалися в окремих машинах чи апаратах; маловідходність виробництва та комплексне використання сировини; високий рівень комплексної механізації та автоматизації виробництва; використання сучасних засобів мікроелектроніки для інтенсифікації та контролю виробництва; гнучкість виробництва – його здатність швидко перебудовуватися на випуск нових видів продукції; ресурсозбереження,

що гарантує можливість виробляти конкурентоспроможну продукцію з низькою собівартістю та високою прибутковістю та ін. Якщо якесь виробництво використовує лише одну технологію, то йому на стадії занепаду цієї технології загрожує збиткова діяльність і банкрутство. Для забезпечення конкурентоздатності кожне виробництво повинне створювати можливість послідовного впровадження технологій у часі, здатних вирівнювати динаміку прибутковості та її зростання. Для окремих виробництв, підприємств, галузей, регіонів вкрай важливо мати резерв прогресивних технологій і вчасно їх впроваджувати з урахуванням занепаду використовуваних технологій. Для розвитку економіки в цілому необхідно мати банк сучасних прогресивних наукоємких технологій, постійно поповнювати цей банк і на його основі формувати конкурентоспроможні високоприбуткові виробництва в усіх галузях національного господарства, і зокрема в агропромисловому виробництві. Щоб нові технології не перетворювали людську свідомість і особистість в об'єкт технологічних маніпуляцій, недопустимим є зволікання людства у згубний круг створення і задоволення все нових і нових хвилинних потреб. Від зловживань науково-технічним прогресом людство може врятувати гармонія відношень і відносин. Основою її є праця і мислення, в процесі яких консолідується потужність думки, гармонізуються вібрації слова, узгоджуються резонанси життєвих полів об'єктів живої і косної природи, забезпечуючи проблеми єдності космічного і земного порядку [2]. Людство постійно намагається вписатися у природні цикли біосфери, незважаючи на невідповідність своїх дій до законів і принципів космосу: енергія, яка санкціонує, підтримує і надає силу; гармонія, яка сприяє узгодженню частин цілого; робота, яка виконує те, на що інші вказують. Якщо провести аналогію зв'язку рослини, тварини та людини, то на нашу думку, між їхніми осями існують певні енергетичні зв'язки, "ланцюг" який з'єднує перетворення енергії сонця через зв'язок цієї тріади рослина-тварина-людина = енергія життя. Для прикладу ми розглянемо головні риси діалектичного статусу матерії (будову клітини, рослини тварини та людини) при накладанні їх діалектичних полюсів при створенні ними енергії в порівнянні з кругопотоком ресурсів, товарів і послуг та обігу грошей, коштів та фінансів. В усіх чотирьох об'єктах дослідження виявляється присутність трипостатності взаєморегулювання та взаємоперетворюваність одного в друге (взаємоперехід іпостасей) при створенні продуктів розвитку (рис. 3).

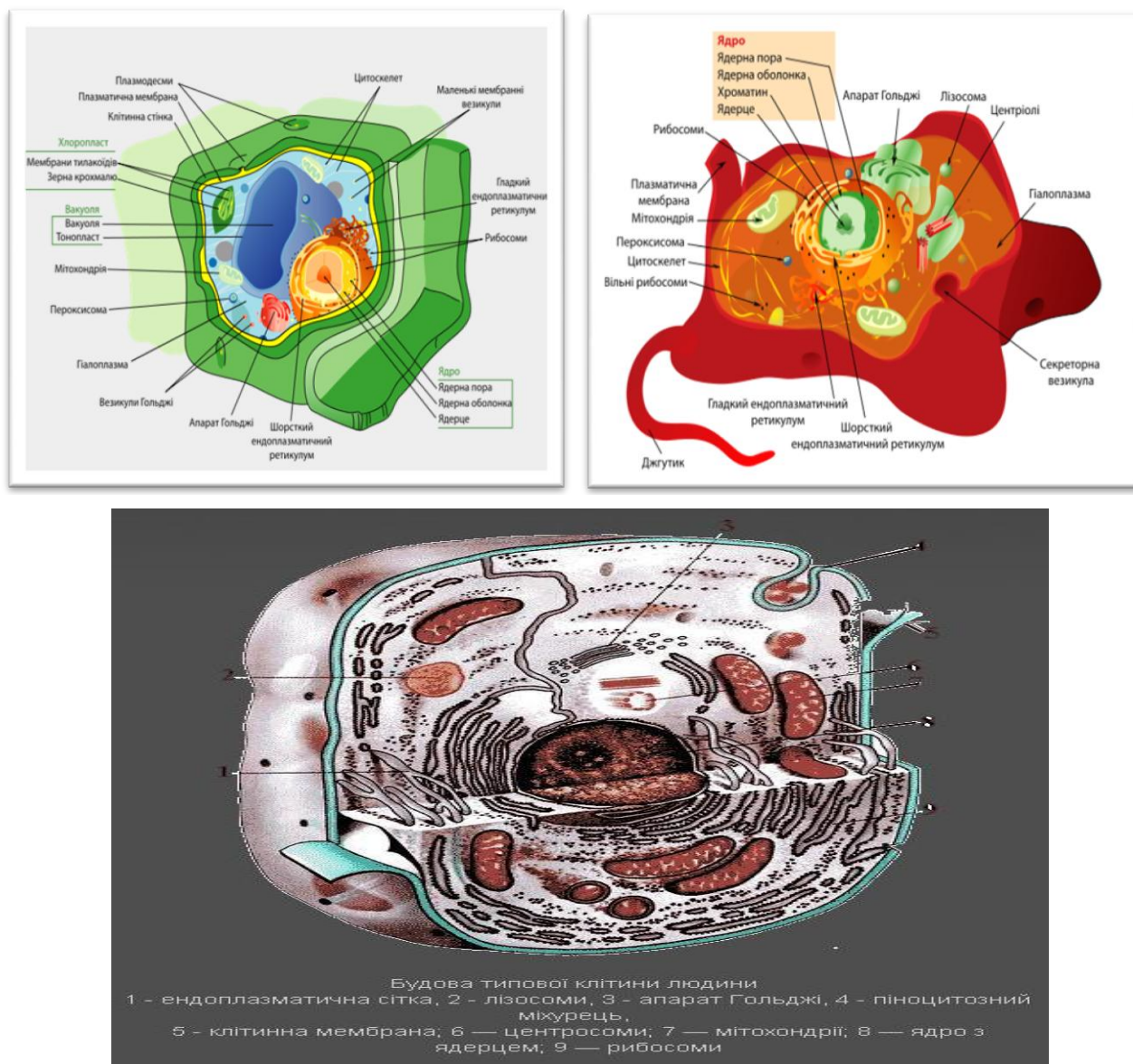

Рис. 2. Будова клітини рослини, тварини і людини

Всі чотири об'єкта дослідження не перебувають у стані постійної рівноваги, тому важливим етапом становлення кожного і їх розвитку зокрема є вплив природних чинників: у людському організмі закладені ритмічність руху, гармонії праці, відпочинку, мислення тому що Всесвіт живе орбітальним, аномалістичним рухом, який зумовлений у людини ритмом серцебиття, що підсилюється роботою аорти, вен і лейкоцитів, є символом гармонійності світового руху. В клітинному організмі рослин та тварин є свої механізми співжиття з природно-кліматичними зонами та ритмами біоценозу, якщо провести аналогію відтворення енергії в цих клітинах (рис. 2), де головні органіди – рибосоми відповідають за утворення білкової маси, мітохондрії синтезують енергетичний імпульс рослини, нуклеус (ядро) відповідає за відтворення та розподіл її в клітинному організмі і провести аналогію з кругопотоком та кругообігом в економічній системі (рис. 3).

Рис. 3. Кругопотік ресурсів, товарів, послуг та обіг грошей, коштів та фінансів

Тобто створенням ресурсів в економічній одиниці – домогосподарстві (робочої сили, сировини, матеріалів та напівфабрикатів), і за допомогою фірми (підприємств) – економічної одиниці, що виробляють м'ясо- і молокопродукти, хлібопродукти та інші продовольчі товари, як основне джерело постачання енергії для людського організму та поєднанням із розподільчим механізмом тобто суб'єктом – держава то ми побачимо, що прослідковується триадний зв'язок між рослиною – твариною-людиною та Всесвітом та їх розвитком. Як ритмічна пульсація серця зумовлює здоров'я людини, так і космічна – керує долею народів, територією де він проживає, його розвитком, оскільки кожна країна є структурою космічної творчості, а творчість без засад гармонійності творить карму розрухи. Народна карма йде на підйом, коли простір насичується наслідками духовних дій людства бо народну силу годує дух згоди і відповідальності [2, с. 37].

“Розвиток – це філософська категорія, яка в найзагальнішій формі показує вектор руху матеріальних систем та перетворення їх у часі і просторі” [3, с. 304]. Розвиток забезпечується за рахунок свідомої і цілеспрямованої діяльності людей, постійного пошуку і впровадження нових видів техніки, технологій або випуску продукції та продуктів із кращими споживчими властивостями і нижчою ресурсовитратністю. На загальнодержавному і регіональному рівні, це своєю чергою,

вимагає постійного створення і впровадження інновацій та формування відповідних агроструктур: агротехнопарків інноваційних інкубаторів, які б оптимізували і активізували інноваційну активність всіх суб'єктів агропромислового комплексу (рис. 4) у питаннях гармонійного розвитку сільських територій України.

Рис. 4. Структура агропромислового комплексу України

Висновки. Виходячи з вищесказаного та умов, які складаються, незадовільний розвиток сільських територій є наслідком складної соціально-економічно-екологічної ситуації в сільськогосподарському виробництві. Водночас досвід розвинутих країн, зокрема і членів Європейського Союзу свідчить, що передумови, зокрема і інфраструктурні, які створені в сільській місцевості, первинно і визначально стимулюють або дестимулюють розвиток виробництва.

Незважаючи на здійснення комплексу важливих організаційно-економічних і правових заходів з проведення реформ (приватна власність на землю, створення агроформувань ринкового типу, впровадження нових соціально-трудових відносин і соціального партнерства та ін.), галузь вже тривалий час перебуває у критичному стані в порівнянні з розвинутими країнами ринкової економіки. Водночас, скоординованої системи управління інноваційними процесами і забезпечення споживачів та розробників технологій інформацією на регіональному рівні в Україні поки ще не існує,

що може слугувати перешкодою при реалізації міжнародних програм і проектів із інноваційного розвитку аграрного сектору та сільських територій зокрема.

Список використаних джерел

1. Геєць В. М. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артёмова [та ін.] ; за ред. Л. В. Шинкарук ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – К., 2011. – 696 с.
2. Гронська Н. Основи теорій гармонійних перетворень в економіці : [монографія] / Н. Гронська. – Львів, 2006. – 367 с.
3. Желібо Е.П. Основи технологій виробництва в галузях народного господарства / Желібо Е.П. та [ін.] : [навч. посібник]. – К.: Кондор, 2005. – 716 с.
4. Михасюк І.Р. Основи регулювання економічного і соціального розвитку регіонів [Текст] : навч. посібник / І. Р. Михасюк [та ін.] ; Львівський держ. ун-т. – К. : ІСДО, 1995. – 232 с.
5. Кравців В.С. Екологічна проблема та природо-ресурсний потенціал // Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія : у 8 томах / [наук. ред. В.С. Кравців] ; Національна академія наук України, Інститут регіональних досліджень. – Т. 1. – Львів, 2013. – 286 с.
6. Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І.Федулова // Економічна теорія. – 2008. – № 2. – С. 37-59.
7. Сторонянська І.З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку / І.З. Сторонянська ; [наук. ред.: В. С. Кравців] ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 388 с.
8. Шедяков В. Продуктивне соціокультурне поле економічного розвитку / В. Шедяков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/6613-produktivne-socokulturne-pole-ekonomchnogo-rozvitku.html>.

Myzuka P. M. The philosophy of economic development of rural areas in the context of knowledge economy formation.

The tendencies of innovative development through the prism of philosophical aspects of progress are revealed in the article. Globalization have a major impact on the process of innovation creation, diffusion of innovation and human capital development in rural areas in the context of knowledge economy.

Key words: *economic development, innovation, knowledge economy, technological level, rural areas.*

Музыка П. М. Философия экономического развития сельских территорий в контексте становления экономики знаний.

В статье освещены современные тенденции инновационного развития через призму трактовка философского аспекта прогресса. Глобализация определяющее влияние на процессы создания и диффузии инноваций и развитие человеческого капитала сельских территорий, что актуально в контексте становления экономики знаний.

Ключевые слова: экономическое развитие, инновации, экономика знаний, технологический уклад, сельские территории.